

УДК 343.791

Павло Володимирович Горбунко,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ У ГАЛУЗІ ПСИХОЛОГІЇ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Під час розкриття тяжких кримінальних злочинів працівникам Національної поліції доводиться мати справу з потерпілими, свідками або іншими особами – джерелами оперативно-розшукової інформації, що знаходяться в стані стресу або після стресової ситуації; останні у зв'язку з цим можуть надавати свідчення, що спотворюють реальну картину злочину. У цих ситуаціях традиційний тактичний арсенал, що використовується для стимулювання носіїв інформації до відвертості, все частіше виявляється малоефективним. Тому постає актуальна проблема забезпечення оперативних працівників та слідчих сучасними науковими методиками отримання достовірної інформації з використанням досягнень психології.

Розглянемо оперативно-пошукову діяльність як певну систему, для нормального функціонування якої необхідні різноманітні підсистеми (наприклад, негласний апарат), що забезпечуватимуть її. Необхідною умовою функціонування системи є взаємодія підсистем, що складають дану систему, при цьому вся їхня діяльність спрямовується на досягнення конкретного результату. Таким чином, під функціональною системою слід розуміти сукупну і цілеспрямовану діяльність суб'єктів, що входять до її складу, та вирішення фахових завдань, які спрямовано на досягнення визначеного і конкретного результату. Розглядаючи ОРД як функціональну систему, засновану на законодавчих і підзаконних нормативних актах, науково організований комплекс оперативних, розвідувальних і пошукових заходів, здійснюваних спеціально уповноваженими на те особами переважно негласними засобами і методами з метою боротьби зі злочинністю, можемо дійти висновку про те, що поряд з організаційним, технічним, фінансовим забезпеченням даної системи існує і психологічне

забезпечення здійснення ОРД оперативними працівниками. Воно є однією зі складових систем її забезпечення (підсистемою) і безпосередньо впливає на ефективність діяльності всієї системи ОРД. Значущість його зумовлена ще й тим, що фахова діяльність суб'єктів ОРД здійснюється в системі «суб'єкт – система особистих стосунків (у тому числі і конфіденційні стосунки) – об'єкт – правові відносини» і належить до професій типу «людина-людина», переважним компонентом якої є спілкування. Спілкування належить до базових категорій психологічної науки, є основною умовою соціалізації особистості, тому що в онтогенезі саме в процесі спілкування відбувається засвоєння людиною суспільного досвіду, морально-правових норм, формування законотворчої поведінки. У професійній діяльності працівника Національної поліції, а особливо оперативного, спілкування займає першорядне місце. Так, під час оперативного опитування та при збиранні інформації про спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, оперативний закупівлі, проникненні до злочинної групи, встановлення конфіденційного співробітництва 50–100 % змісту цих дій складає спілкування.

Проведенні опитування та прикладні дослідження показують, що професійне спілкування оперативного працівника Національної поліції у більшості випадків – це не проста розмова з іншою людиною; воно спрямоване на вирішення визначених професійних завдань, як правило, здійснюється в обстановці напруженості, конфліктності і протидії, оскільки процес спілкування психологічно дуже складний і багатоплановий. Він складається з трьох стадій: встановлення контакту, досягнення мети спілкування, закінчення спілкування. Проведені дослідження в цьому напрямку свідчать, що тільки 41 % оперативних працівників у повному обсязі володіють прийомами встановлення контакту та методикою проведення бесіди. Встановлення контакту – найважливіша зі стадій, вона багато в чому визначає ефективність спілкування.

Огляд думок психологів та фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності свідчить, що під час спілкування, особливо на стадії встановлення контакту, важливе значення має перцептивна сторона. Важливу роль при цьому, як показує аналіз думок науковців, відіграє адекватність оцінки особи, з якою спілку-

ється оперативний працівник на вербальному та невербальному рівні. При цьому адекватність визначає успіх і ефективність професійної діяльності оперативного працівника.

Найдоступніший шлях отримання інформації про індивідуально-психологічні особливості особистості людини, що становить професійний інтерес для оперативного працівника, є: спостереження за нею, спостереження з боку, під час розмови при спілкуванні. Людина як об'єкт психологічного спостереження і вивчення, дуже складний і неоднозначний, має значну кількість зовнішніх ознак, що не притаманні іншим суб'єктам, але доступні безпосередньому сприйняттю і придатні для ідентифікації його особистості. Процес спілкування обов'язково містить у собі формування суб'єктом спілкування образу іншої людини – партнера. При цьому відбувається не тільки сприйняття зовнішніх фізичних особливостей, але й відображення його психологічних рис і станів. На відміну від загальної, у соціальній психології існує поняття «соціальної перцепції», що позначає сприйняття соціальних об'єктів, інших людей, соціальних груп, великих соціальних спільнот. При цьому одним з найважливіших критеріїв сприйняття людьми один одного є оцінка з позицій загальноприйнятої моралі і норм правослужняної поведінки.

Важливе значення під час оперативно-розшукових заходів має тактика підтримки взаєморозуміння під час опитування.

Таким чином, важливе місце у набутті властивостей та навичок щодо отримання невербальної інформації мають тренінги. Однак щоб оптимально розробити програму тренінгу, необхідно визначити мету, засоби, а також спрямованість тренінгу на розвиток певних властивостей, виходячи з чого й обрати потрібну методику.

Одержано 12.04.2017

★

УДК 342.922

Валерій Янісович Даугуль,

*аспірант Харківського національного
університет внутрішніх справ*

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ГЕОДЕЗІЇ,
КАРТОГРАФІЇ ТА КАДАСТРУ ЯК ПРОВІДНИЙ СУБ'ЄКТ**